

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Можайская средняя общеобразовательная школа»

«Рассмотрено» на заседании МО учителей <u>начальных классов</u> Протокол № <u>1</u> от « <u>30</u> » <u>08</u> 2023 г. руководитель МО <u>Нимаева О.Д.</u> /	«Согласовано» заместитель директора по НМР <u>Ганжурова Д.С.</u> /Ганжурова Д.С./ « <u>01</u> » <u>09</u> 2023г.	«Утверждаю» Приказ № <u>616</u> от « <u>01</u> » <u>09</u> 2023г. директор МБОУ «МСОШ» <u>Цыбиков Э.Б.</u> /Цыбиков Э.Б./
--	--	---

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родной (бурятской) литературе
(указать предмет, курс, модуль)

Класс 2

Количество часов в год 68

Учитель Дамбаева Сэлмэг Булатовна

Можайка
2023

Тайлбари бэшэг

Хэлэн болбол арадай хүгжэлтын нэгэ хуби болоно. Түрэл хэлээ шудалжа, эрдэм мэдэсээ үргэдхэхын тула хурагшад ямар шалтагаанаар хэлээ мэдэхэб, хэлэнэй удха ямарбайхаб гэжэ тодорхой мэдэрэлдэ абтаха ёһотой. Харин зүбөөр хэлэжэ хурахын тулада үхибүүд юун тухай хэлэхээ, ямар үгэнүүдые хэрэглэн, хөөрэлдөө үнгэргэхэб гэжэ мэдэхэ шухала.

Уншалгын хэшээлнүүдэй **гол зорилго** хадаа түрэл хэлэн дээрээ найнаар ойлгон уншажа, үгэнүүдые зүбөөр уншуулжа, ухаан бодолоо гүйлгэжэ, аман хэлэлгээ хүгжөөхэ болоно. Онтохон, шүлэг болон рассказ уншаха хэшээлнүүдые үнгэргэхэдөө, багша өөрөө тон найнаар, яаралгүйгөөр жэшээтэ уншалга харуулжа, эхинһэнь, эсэс хүрэтэрнь гансата уншажархиха бэшэ, хэдэн хуби болгон хубаажа уншаха ба уншуулха. Энэ үедэ уншалгын хэшээлнүүдтэ удхыень ойлгожо, мэдэрэлтэйгээр уншалгада тусгаар анхарал табигдана.

Хурагшад **литературна уншалга** юун гээшэб гэжэ тон гүнзэгыгөөр ойлгожо абаха ёһотой. Литература хадаа искусствын нэгэһалбари боложо үгэнэ. Тиихэдээ үгэ уншалгын хэшээлнүүдтэ хэрэглэгдэдэг текстнүүд соо ямар үүргэ дүүргэнэб гэжэ үхибүүд мэдэхэ аргатай.

Хоёрдохи классай хурагшад үгэ дээрэ хүдэлхэдөө, нэн түрүүн тэрэнэй олон арга боломжонуудтай танилсана: үгын удха хүнэй досоохи байдал тон найнаар харуулжа, оршон тойронхи байдалай хубилалтануудые хүсэд дүүрэн ойлгохо болоно бшуу.

Текстын удаа үгтэһэн асуудалнуудта үхибүүд ганса нэгэ харюу үгөөд дүүргэхэ бэшэ, харин олон ондоо ханамжануудаараа хубаалдаха.

Удхаараа ойлгосотой богонихон рассказ, онтохо, шүлэг гү, али басни үхибүүд уншахадаа, зохёолой удхые, гол шухала ханал бодолые, үйлэдэгшэ нюурнуудые, тэдэнэй абари зан үйлэ хэрэгүүдые бата бэхээр ойгожо абаха болоно. Уран зохёолой дүрсэлэн харуулдаг аргуудые илангаяа хэлэнэйн баялиг тухай ойлгожо абаха.

Уншалан зохёолойngoо удхые тайлбарилан хөөрэлдэхэдөө, хурагшад

зохёолой удхын гол шухала ба шухала бэшэ ханал бодолые илган оложо, зохёолые хубинуудта хубаажа, тэдэнэйгээ холбоо оложо хураха. Энэ хадаа хурагшадай логическа ухаан бодолые хүгжөөлгэдэ туһа хүргэдэг.

Зохёолнуудые уншахадаа, оршон тойронхи юумэнүүд тухай хурагшадые зүб ойлгосотой болгохо гээшэ тон ехэ удха шанартай юм. Литературна уншалгын хэшээлнүүдтэ хурагшадай дүй дүршэл хэрэглэхэ: тэдэнэй ойлгосые үргэдхэхын тула байгаалин үзэгдэлнүүдые, хүн зоной ажаһуудалые саг үргэлжэ ажаглаха хүдэлмэри ябуулагдаха ёһотой.

Хургуулида хуралсал ба хүмүүжүүгын хүдэлмэри эрид хайжаруулгада номуудай ашаг туһаламжа хүргэдэгын мэдээжэ ха юм. Номууд эрдэм мэдэсэ үгэхэһөө гадна, хайн хайхан абари зан, арад зондоо унтаршагүй дурлал хүмүүжүүлнэ бшуу.

Үшөө тийхэдэ һурагшад ном уншаха зуураа ажабайдал тухай орёо асуудалнуудта харюу олодог, ажал хүдэлмэрийн ашаг туйһы ойлгожо абадаг, ажалша хүниие хүндэлхэ, сэгнэхэ болодог, арад зоной ёһо заншал, сэсэн мэргэн һургаал гүнзэгыгөөр ойлгожо, шэбшэжэ үзэхэ дадалтай болохо.

Һурагшад абяагүйгөөр ба шангаар уншалан зүйл тухайгаа багшын табиһан асуудалнуудта гүйсэд дүүрэн харюу үгэжэ шадаха.

Һурагшад рассказ гү, али статьянуудые уншахадаа, үйлэдэгшэ нюурнуудайнь хэһэн хэрэгтэ сэгнэлтэ үгэжэ, тэдээн доторхи үйлэ ушарнуудта, геройнуудта характеристика үгэхэ дадалтай болохо.

Тус классай һурагшад уншалан зүйлөө дэлгэрэнгыгээр ба хуряамжаар хөөрөжэ шадаха, арадай аман зохёолтой, арадай сэсэн һургаалтай танилсалгаяа улам үргэдхэхэ, мэдэсээ улам баяжуулха болоно

Илангаяа тоонто нюотаг, арадайнгаа ёһо заншалнууд тухай мэдэсээ гүнзэгырүүлжэ, олон шүлэгүүдые, оньһон, үгэнүүдые, үреэлнүүдые сээжээр мэдэдэг болохоһоо гадуур, эпитет, гиперболэ, олицетворении г.м. шүлэгэй уран найруулгын аргуудтай практикаар танилсаха ёһотой. Баснитай танилсажа, тэрэнэй удха узуурыень ойлгожо абаха, тэрээн соохи обрзуудые, тэдэной хэһэн үйлыень ойлгожо, уран гоё талыень мэдэжэ абаха болоно. Онтохонуудые тэдээн соо хэлэгдэһэн шэдитэ зүйлнүүдые зүбөөр ойлгон абаха тон шухала.

Һурагшадай үгэ хэлыень баяжуулха ба зохёохы һанал бодолыень үргэдхэхын тула элдэб янзын хүдэлмэри хэжэ байха: хамта уранаар уншалга, хамтадаа хабаадаха зүжэг, нюур нюураар уншалга, хэһэгүүдые сээжээр хэлэхэ г.м. мүн элдэб янзын зохёохы шэнжэтэй бэшэмэл хүдэлмэри дүүргэхэ.

Һурагшад уншаланнаа хубинуудта хубаажа, өөһэдөө түсэб табяад, текстээ тобшоор ба түүбэрилэн хөөрөжэ шадаха дадалтай болохо.

Уншалгын хэшээлэй ехэнхи сагын текст уншалгада, тэрээн хүдэлэлгэдэ зорюулагдаха. уншалгын урда тээ хэгдэхэ хөөрэлдөөн хадаа хэшээл соо уншагдаха материалтай удхатай нягта холбоотой байха ёһотой.

Уншалгын хэшээлнүүдтэ үхибүүдэй хараһан, мэдэхэ юумэнүүд хэрэглэгдэжэ, тэрэниень үргэдхэхын тула багша хадаа байгаалиин үзэгдэлнүүдые, олониитын ажабайдалые, хүн зоной ажал хүдэлмэриие саг үргэлжэ ажаглаха хүдэлмэри ябуулжа байха зэргэтэй.

Үшоо нэгэн саг дабхар угэгэдэнэ.

Хэшээлдээ «**Литературна уншалга**»: Үндэһэн буряад һургуулийн 2-дохи класста уншаха ном баригдана. Авторнууд: Содномов С.Ц., Раданжапова С.В.. 2-дохи класс.- Улаан – Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 20019 он; Буряад Республикын Һуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство баталһан.

«Литературна уншалга» гэдэн һуралсалай номой гол болон тодорхой зорилгонууд

2 классай литературна уншалгын программын гол зорилго - һурагшадта ухаан бодол, сэдхэлэй мэдэрэл, зориг хүгжөөлгэ болоно. Эдир уншагышы хүмүүжүүлгэ, тэрэнэй нигүүлэсхы боди сэдхэл хүгжөөлгэ хадаа тон орёо асуудалнуудай нэгэн. Юундэб гэхэдэ, һурагшадай уран зохёол хадуун абалга, дотор байдалай ябаса үхибүүн бүхэнэй зохёол сэдхэлээрээ ойлгон абалгатай холбоотой.

«Литературна уншалга» номой тодорхой зорилгонууд гэхэдэ:

- уран зохёолнуудые дүүрэн хадуун абажа, геройнуудтань сэдхэлээ үбдэхэ, эмоциональнаар хандаха шадабари хүгжөөхэ;
- уран зохёол сэдхэлээрээ мэдэрхэ, ойлгохо, зохёолой дүрсэ байгуулһан уран аргуудые таниха, тухайлан бодомжолхо зохёохы дадалнуудые хүгжөөхэ;
- хүүгэдэй поэтичeskэ шагналга (поэтичeskий слух), уран һайханда нарин хандалга (художественный вкус) хүгжөөхэ;
- байгаалиин гоё һайхание, оршон ажабайдалые мэдэрэн ажаглаха, сэгнэхэ шадабари хүгжөөхэ;
- хэмжээгээрээ ехэ багашье, удхаараа хүнгэн хүндэшы зохёолнуудые гүнзэгыгөөр ойлгохо дадал хүгжөөхэ;
- сэдэбээрээ (темэ), жанраараа элдэб зохёолнуудые уншуулжа, һурагшадай мэдэхэ юумэ (кругозор) үргэдхэжэ, тэдэнэй эстетическэ, познавательна дүршэл үргэн болгохо;
- бага наһанай һурагшадта зориулагдаһан эрхим уран болон научна-познавательна зохёолнуудтай танилсуулха;
- зохёолой хэлэн, удха дээрэнх хүдэлжэ, хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүридүүлхэ (формирование ценностных ориентиров личности);
- һурагшадай уншаха һонирхол, эрмэлзэл дээрэнх үндэлжэ, уншалгын шанар программын эрилтын ёһоор нарижуулха.

«Литературна уншалга» номой удха

Ном соо оруулагдаһан зохёолнууд бага наһанай һурагшадай хүгжэлтын психологическа онсо өөрэ зүйлнүүд, тэдэнэй оршон байдалые эзэмдэн ойлгохо эрмэлзэл, ухаан бодолой, мэдэрэлэй хүгжэлтэ хараада абтаһан байна.

2 классай литературна уншалгын программа удаадахи бүлэгүүдһээ бүридэнэ:

1. Уншаха, шагнаха зохёолнууд;
2. Текстээр хүдэлмэрилжэ хэлэлгын мэдэсэ болон шадабари хүгжөөлгэ;

3. Зохёохы ажаябуулгын оршон байдалда сэдхэлэй мэдэрэлтэйгээр хандалгын дүүршэл баяжуулга болон хүгжөөлгэ;

4. Турэлхи хэлэн.

Уншаха номой гол удхань дээдэ хэмжээнэй элдэб жанрай уран зохёолнууд болоно. Тэдэнэй авторнууд гэбэл: буряад литературынын классигууд Х. Намсараев, Ч. Цыдендамбаев, Ж. Балданжабон, Ц. Номтоев, Ц.-Д. Дондокова, Б. Абидуев, Ц.-Б. Бадмаев, мүнөө үеын буряад литературынын уран зохёолшод М. Чойбонов, Г. Дашабылов, Г. Чимитов г.м. болоно.

Нурагшадай һонирхол, эрмэлзэл эдэбхижүүлхэ, ухаан бодол хүгжөөхэ зорилготойгоор «Литературна уншалга» ном соо буряад арадай аман зохёолой абдарһаа онтохонууд, таабаринууд, оньһон болон жороо үгэнүүд оруулагданһан байна.

Эдэ зохёолнуудые оруулхадаа, нурагшадай ганса эрдэм элбэгжүүлхэ гэжэ оролдогдоо бэшэ, харин уран зохёолнуудые научно-познавательна зохёолнуудһаа илгаруулха шадабаритай болгохо, тэдэнэй үгэнүүдтэ анхаржа һургаха гэхэн зорилго табигдана.

Зохёолнуудай һүүлдэ үгтэһэн даабаринууд нурагшадай литературна хүгжэлтэдэ онсо үүргэ дүүргэхэ зорилготойгоор зохёогдонхой. Тиигэжэ зарим зохёолнуудые зэргэсүүлэн үзэхэдөө, уран зохёолшо бүхэн оршон байгааһие, ажаруудалые өөр өөрынхээрээ хадуун абадаг байһыень анхаруулха гэхэн зорилготой.

«Литературна уншалга» номой удхадань буряад арадай ёһо заншалнуудһаа, һургаал заабаринуудһаа зарим зүйлнүүд оруулагданхай. Нурагшад эдэ зохёолнуудые уншахадаа, түрэл арадайнгаа нангин һургаалнуудые мэдэхэ болоод, сахижа ябахань дамжаггүй.

Эхин һургуулида буряад хэлэ үзэхэ методикын хүгжэлтын түүхэдэ анха түрүүшынхией драматическа жанрай зохёол орууладанхай. Тиихэдэ нурагшад литературынын гурбан шухала жанрнуудтай танилсаха, онсонуудыень мэдэхэ болохо.

Һуралсалай жэл соо 68 саг үгтэнэ, неделидэ 2 саг:

1-дэхи четверть соо 18 саг.

2- дохи четверть соо 14 саг.

3-дахи четверть соо 22 саг.

4- дэхи четверть соо 14 саг.

Календарна-тематическа түсэб

Хэшээлэй №	Үнг эргэгдэх э саг	саг	Сэдэб	Электронно-цифровой сайт
1.	02.09	1	Мэндэ амар, хургуули!	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
2.	07.09	1	Турэлхи хэлэн	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
3.	10.09	1	Турэл нютагай татаса	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
4.	14.09	1	Намар	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
5.	17.09	1	Бургааһан туудэг	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
6.	21.09	1	Галуудай бусалган	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
7.	24.09	1	Арсалдаан	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
8.	28.09	1	Булаг	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
9.	01.10	1	Зугын булэ	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
10.	05.10	1	Нютагаймнай сээсэгууд. Нютагаймнай шубууд	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)

11.	05.10	1	Хубуухэйн хусэл	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
12.	08.10	1	Мартамхай Мархай	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
13.	12.10	1	Та	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
14.	15.10	1	Аягуй ушар	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
15.	19.10	1	Дохолон хун	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
16.	22.10	1	Хурдан Зэрдэ	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
17.	26.10	1	Онтохонууд	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
18.	29.10	1	Мэхэтэй петух	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
19.	09.11	1	Хулгана тэмээн хоер	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
20.	12.11	1	Угытэй уншэн басаган	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
21.	16.11	1	Һарада гараһан найхан басаган	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
22.	19.11	1	Хитаахан хубуун	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)

23.	23.11	1	Гурбан таабари	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
24.	26.11	1	Аргатай тулээшэн	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
25.	30.11	1	Таабаринууд	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
26.	03.12	1	Онъһон угэнууд	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
27.	07.12	1	Жороо угэнууд	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
28.	10.12	1	Убэл	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
29.	14.12	1	Саһан	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
30.	17.12	1	Туруушын саһан	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
31.	21.12	1	Һонирхолтой асуудал	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
32.	24.12	1	Убэлэй ааша	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
33.	28.12	1	Боосоогоо алдаһан Булад	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
34.	11.01	1	Елкын дэргэдэ	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
35.	07.01	1	Х.Н. Намсараев. Уран хуугэд	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
36.	11.01	1	Б.Д.Абидуев. Муура багша	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
37.	14.01	1	Ц-Б.Б. Бадмаев. Убэл ерэбэ	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
38.	18.01	1	Ц-Д. Д. Дондокова. Саһан баабхайн гомдол	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
39.	21.01	1	Г.Г.Чимитов. Сухалтай убэл	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
40.	25.01	1	Э.Ч. Дугаров. Минии гулгэн	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)

41.	28.01	1	Сагаан нараар!	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
42.	01.02	1	Сагаалган тухай	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
43.	04.02	1	Сагаалган	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
44.	08.02	1	Арбан хоёр жэл	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
45.	11.02	1	Сагаалганай бэлэг	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
46.	15.02	1	Табан хушуу мал	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
47.	18.02	1	Гэнтын ушарал	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
48.	22.02	1	Табан нухэд	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
49.	25.02	1	Бухэ барилдаан тухай	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
50.	01.03	1	нур харбаан	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
51.	04.03	1	Мори урилдаан тухай	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
52.	11.03	1	Шагай наадан	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
53.	15.03	1	Шатар	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
54.	18.03	1	Минии нааданхайнууд	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
55.	22.03	1	Хабар ерэбэ	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
56.	25.03	1	Бэлэг	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
57.	29.03	1	Шубуудай бусалгын болзор	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
58.	05.04	1	Юрий Гагарин – дэлхэй дээрэхи эгээн туруушын космонавт	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
59.	08.04	1	Аша хубуун	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)

60.	12.04	1	Гал могой жэл	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
61.	15.04	1	Батын убгэн баабай	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
62.	19.04	1	Тэхэ бабанын туухэ	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
63.	22.04	1	Уран дархан	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
64.	26.04	1	Хунэй нухэр	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
65.	28.04	1	Бурядни	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
66.	03.05	1	Улан-Удэ	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
67.	20.05	1	Буряд нютагууд тухай бадагуудай баглаа	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)
68.	25.05	1	Буряд орон	Б у р я а д х э л э н (buryadxelen.com)

Багшын ба үхибүүдэй хэрэглэхэ литература:

- Б.Б. Батоев «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1987.
- Д.Д. Ошоров «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1987.
- Д.Д. Дарижапова «Диктантнуудай ба изложенинүүдэй суглуулбари».
- С.Ц. Содномов «Диктантнуудай суглуулбари». Улаан – Үдэ: «Бэлиг»,2006.
- В.Д. Патаева «Буряад уран найхан арадай аман зохёол холбон үзэлгэ». Улаан – Үдэ,1995
- Л.Д. Шагдаров «Буряад, ород оньһон, хошоо үгэнүүд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 1996.
- С.А. Ошорова «Буряад аман зохёол». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
- В.Б. Гомбоев «Һонирхолтой нааданууд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
- Б.Б. Лхасаранова «Буряад хэлэнэй орфоэпи». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
- Д.С. Базарсадаева «Булагай эхин». Агын хэблэлэй байшан, 2003.
- В.Б-Н. Намсарайн «Буряад онтохонууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
- В.Ш. Гулгаров «Буряад үльгэрнүүд» Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
- С.Д. Бабуев «Магтаал,үрезл, соло». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1995.
- С.М. Бабушкин «Буряад – ород словарь». Улаан – Үдэ,1992
- К.М. Черемисов «Ород- буряад словарь». Улаан – Үдэ, 1988.
- Ц.Б. Будаев «Оньһон үгэ оншотой». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
- Д.Д. Могоева «Тунатай болооб». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
- Д.Н. Сультимов «Гуталгүй гулабхаа». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл,1993.Д.Д.
- Ошоров «Сасуутан ». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
- У.Е. Мангутова «Сагаалганай наадан салгидаһаар...». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2007.
- Д.Д. Ошоров «Табан хурган». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл,1997.